

ELFRIEDE JELINEK
EEN SPORTSTUK
(EIN SPORTSTÜCK)

Vertaling Tom Kleijn

Copyright Theaterverlag Ute Nyssen & J.Bansemer, Keulen, 1996
Copyright Nederlandse vertaling Tom Kleijn 2000

De schrijfster geeft niet veel aanwijzingen, dat heeft ze intussen geleerd. Doet u maar wat u wilt. Het enige dat er beslist moet zijn, is: of het nu Griekse koren, individuen, massa's zijn, wie er ook optreedt, behalve op de paar plaatsen waar iets anders aangegeven staat, moet sportkleding dragen, dat levert toch vele mogelijkheden voor sponsoring op, of niet? De koren, als het even kan, alstublieft uniform, iedereen Adidas of Nike of hoe ze ook allemaal mogen heten, Reebok of Puma of Fila of zo.

Wat ik van het koor wil, is het volgende: de koorleider of koorleidster moet door middel van een oortje met het sportkanaal zijn verbonden en alle interessante sportberichten of laatste uitslagen steeds naar eigen inschatting aan het publiek bekendmaken, ofwel doordat de koorleider naar de rand van het toneel loopt en vertelt wat hij te zeggen heeft, of doordat hij het op borden schrijft die hij omhooghoudt, of, iets duurder, door middel van een lichtkrant of autocue waarbij je tekst in kunt voeren zoals bij een computer of een schrijfmachine. Tot koorleider (koorleidster) moet iemand worden gekozen die goed kan improviseren: hij of zij loopt dus naar de rand van het toneel, onderbreekt het spel en kondigt een nieuwe uitslag aan, en het koor neemt die dan over en herhaalt die in koor. En wel zo dat de handeling juist daardoor onderbroken wordt, want die is er toch nauwelijks.

Wat het toneel zelf betreft, zou het misschien zo kunnen: men zou het dwars in twee sferen kunnen indelen, en wel als volgt: een donker gedeelte van een sportstadion doemt voor ons op, een hekwerk dat twee groepen supporters van elkaar moet scheiden, zodat ze elkaar niet meteen naar de strot vliegen. Aan beide zijden van het hoge hek staan geüniformeerde politieagenten, met hun rug naar het hek, met hun waakzame blikken gericht op de twee menigtes die naar elkaar toe willen, tegen elkaar aan dringen, tegen het hek slaan, soms door het hek breken, etc. De twee menigtes zijn de vijandelijke menigtes, over hun inbreuken gaat in feite het hele stuk, maar misschien gaat het ook over heel iets anders.

ELFI ELEKTRA

Eindelijk rust. De rivieren die het bloed van mijn vader rood heeft gekleurd, zijn weer schoon, of begint er nu meteen weer een nieuwe oorlog met Mamma? Interesseert me ook niet. Intussen ben ik allang veel meer geïnteresseerd in het gedrag van massa's. Zoveel mensen met hun persoonlijke criminele motieven en dan opeens, alsof het slaan van een onzichtbare klok iets in hun schedels verplettert en hen op een denkbeeldige tijd instelt, tikken ze allemaal in dezelfde maat, grijpen ze hun sportspullen en rammen op elkaar in, slaan hun koffiekopjes die ze daarnet nog aan de mooi gedekte ontbijttafel of in de kroeg optilden om een slok op de buurman te nemen, aan gruzelementen. Nou proost dan maar. Nu geven ze hem ervan langs, en wel behoorlijk! Koffiekoppen hoog! Koppen neer! Forellen drijven met hun buik naar boven onder de brug door. In dit opzicht komen ze voor het vreemdelingenverkeer niet meer in aanmerking, omdat toerisme uit bekijken bestaat en hier valt werkelijk helemaal niets meer te bezichtigen. Loopt u door, naar het volgende dorp! De vissen zijn kapot en weg. Alstublieft doorlopen! Weet u wat de rivier in mijn onmiddellijke omgeving morgen of hoogstens overmorgen zal overkomen? Wat ze met haar zullen doen, die onnensen? Ze willen haar door kunstmatige natuurlijkheid in een unieke rivier veranderen, unieker in ieder geval dan al die mensen die hun stropdassen aan de

kapstok hebben gehangen om hun uniform, het sporttenue, aan te trekken. Daarvoor moesten die mensen eerst hun eigen unieke natuur verwoesten, of kwam hij daardoor pas tevoorschijn? Dit gebeurde om er allemaal ook echt gelijk, gelijkvormig uit te kunnen zien. Zoals soldaten. Jeans, T-shirts, baseballpetten. Net zoals het met die arme rivier zal gebeuren: totaal nieuwe uniformering voor de Olympiade in oeverloos trappen. De heren van de rivier maken er natuurlijke kunstmatigheid of liever gezegd: kunstmatige natuurlijkheid van. Toch blijft de rivier, ook al naait men een nieuw bed voor haar, de oude, de boosaardige die met strakke bandages die haar gewrichten niet zullen sparen, eerst natuurbeschermd moet worden om weer rivier te kunnen worden. In zijn nieuwe outfit beweegt ze zich natuurlijk veel liever. Er moet altijd eerst iets gebeuren, voordat we erin slagen de rivieren eindelijk verstandig te laten worden. Alsjeblieft, ik vind het prima, ik zeg het alleen maar, het maakt intussen toch niets meer uit wat ik zeg: deze rivier dus stroomt nu al honderd jaar braaf in haar degelijk gebouwde gebetonnerde bed en bij hoogwater stijgt ze ongeveer dertig centimeter die ze daarna tegen haar zin weer af moet staan. En nu willen ze haar bed openscheuren opdat er weer natuur heerst, de rivier weer zoals in oude tijden mag meanderen, en haar oevers moeten schitterend drassig en bovendien ook nog in de juiste pasvorm, nou ja, misschien niet echt in de juiste pasvorm, maar biologisch toch aan het landschapslichaam aangepast worden. Met versterkte uitslijting. Ik verheug me er al zo op, maar heb er ook bezwaren tegen. Haar geruis zal klinken als dat van jankende honden, nee, niet zo hard, ieder spelend kind zal het natuurlijk kunnen overstemmen. De op het slagveld gesneuvelden hebben nu ook hun voorlopig laatste gedenkteken gekregen dat heftig omstreden was, alsof het niet zelf al een aandenken aan gruwelijke, onvoorstelbare strijd was. Velen hebben, ook ik heb er bezwaren tegen. Wie tegen wie? Niemand luistert meer naar mij, omdat ik me bij het spreken net zo kleinzerig kronkel als bij mijn op persoonlijke maat toegesneden gymnastiekcursus met de nieuwste fitness-muziek: een godin die maar niet kan baren. Dus ga ik weer zitten. Maakt niet uit. Het leger trekt weg, nadat het het land aan stukken heeft gehakt. De laatsten kruipen.

Onder de aarde zijn ze dicht bij elkaar. Ja, sommigen die vandaag de dag nog oorlogen voeren, gaan zelfs zover de dicht tegen elkaar aan liggende voormalige vijanden nog altijd vijandige bedoelingen toe te schrijven, alleen maar om zelfs de doden nog te kunnen bedreigen. «Zij bedreigen je niet meer, maar je kunt hen bedreigen.» Precies hetzelfde als met die waterloop. Hij bedreigt ons niet meer, omdat hij hoewel hij voortdurend beweegt, dood is, maar wij dreigen hem met datgene wat hij toch allang is: nieuw leven ingeblazen, zelfs vlug voortsnellende natuur! Wij dreigen hem zijn natuur weer terug te geven, maar die heeft de rivier al, zelfs in verschillende ingeprogrammeerde versies. Mijn versies heb ik bij elkaar gelezen als een dief. Sommige kinderen kun je gewoon niet blij maken met een geschenk. Niemand kan zich een andere natuur uitzoeken dan die hij al heeft. Dood blijft dood, Pappie! Dat geldt ook voor jou, wat dat betreft is er geen pardon. Wij, de levenden, hebben geen lijken meer naast ons nodig, wij willen ons gebakje eten zonder dat iemand ons daarbij op de vingers kijkt. Stalin, Hitler zijn opgeruimd, Generaal Mladic heeft een hersenbloeding gehad en weet op dit moment nog niet of hij nog in leven zal zijn, wanneer wat hier gezegd wordt, onbekend zal zijn gebleven. Maar hij zal nog wel een tijdje bij de prominenten blijven horen. En wat zal er dan met die bekende dichter Karadzic zijn gebeurd die minstens net zo goed is als mijn vriend Fredi K., en wiens mond voortdurend wijd

openstaat net zoals zijn haar omhoog? Waarschijnlijk zal ook hij nog maar zelden of helemaal niet meer mogen optreden, nadat hij de massa van zijn eigen stam heeft gereduceerd, wat echt niet nodig was, maar de massa van de andere stammen nog meer heeft gereduceerd wat hem dermate nodig leek, dat hij niet wilde wachten tot die vanzelf stierven. Maar hun gymnastiekoefeningen hebben ze van te voren nog heel braaf afgewerkt. Niets duurt eeuwig, aan alles komt een einde, alleen de worst heeft er twee. Alstublieft, applaus voor al deze heren, want dit is de eerste en meteen de laatste keer dat er hier over hen wordt gesproken, ofschoon er van mij wat dit betreft eigenlijk meer engagement te verwachten was geweest! Dus. Nu engageer ik mij expres niet! Maar dit applaus pak ik, ofschoon zij het in feite verdiend zouden hebben, de helden van de geschiedenis die toch vandaag al bijna vergeten zijn, want de nieuwe hebben we reeds binnengekregen, momentje, ik moet ze alleen nog maar uitpakken en ze een verwijt maken vanwege hun geldingsdrang. Dat besterft me op mijn lippen. Verwijten maak ik toch altijd, dat is mijn handelsmerk, maar dit keer waren ze al getemd toen ik ze uit mijn kooi naar buiten stuurde, naakte wilden op handen en voeten die ik in mijn eentje zo wild heb gemaakt.

Koekoek!

Bezwaren vind ik prettig als een tweesnijdend zwaard in mijn buik. Ik loop zo meteen het huis in en leg het klaar voor de foto. Zo, en nu pak ik van mijn kachel de pan met de diepe deelneming, nee, de diepe pan met de deelneming en roer ze erin, de nieuwe helden tegen wie ik natuurlijk ook weer een hele hoop bezwaren heb. Misschien is het beter dat er over de volgenden die alweer op oorlog uit zijn, dan anderen zouden berichten. Mijn eigen rijen zijn tenslotte uitgedund door ziekte, verlies – aan het voorbeeld van mijn Pappie zou ik dat goed kunnen toelichten en zal dat misschien ook nog doen –, vernedering, terneergeslagenheid. Zich onophoudelijk beledigd voelen. Onverantwoordelijkheid. Ik treed tegen niemand meer op, al helemaal niet tegen mijn burens in Oostenrijk die hun aantal ook niet meer wensen te verhogen. Dat concludeer ik uit het feit dat ze de grenzen gesloten hebben en pas morgenvroeg weer voor hun persoonlijke autoverbruik zullen openen, slurp, leve de loodvrijheid!

Zegt u eens, wordt dit allemaal ook afdoende bewaakt? Doden eruit! Levenden naar binnen! Ach, die zijn al binnen? Nou, des te beter, dan kunnen we de deuren weer sluiten met onze levensgeest. Niets dan sport en sport en andermaal sport in die koppen! We zijn met steeds minder, omdat de meesten van ons voor de televisie zitten en laatkomers geen toegang meer krijgen. Meneer de dirigent zou zich gestoord kunnen voelen bij de aanblik van die massa's omdat ze niet naar hem zijn gekomen, en wij toeschouwers helemaal, een meer dan kritische massa die tegenover een andere staat die eveneens echt kritisch is, maar die echt geen gelijk heeft. Maar wij hoeven niemand meer te bekritisieren, want die sporters die daar optreden, sakkerju, één grote triomf van de wil en de schoonheid! Dat ook lichamen ontwikkeld kunnen zijn, wist ik niet. Jammer, dat ze daarbij diepzinnigheid missen, uitgezonderd: diepzeeduikers. Mijn god, wat zijn mijn grappen vandaag weer melig! Ze bevochtigen niet eens mijn vinger waarmee ik hier mijn minder goede bladzijden voor u omblader. Maakt niet uit. Leest u mij toch maar! Maar stap u niet te dicht naar me toe, omdat ik altijd zo woedend ben dat ik het liefst zelf zou trappen!

Je kunt niet meer zeggen, dat de groei van onze massa voor de burens aan de andere kant van de grens een reden is om tegen ons ten strijde te trekken. Die zijn nu heel rustig, nadat al het leven zich daar onder extreme omstandigheden ondergronds heeft afgespeeld en het aardoppervlak de komende jaren eerst weer voor menselijk gebruik geschikt gemaakt moet worden. Tonnen afval! Wat een volk! Laag na laag wordt afgevoerd, totdat er niets meer van over is. Ook het verdwijnen is een topsport, zelfs de hoogste topsport van allemaal, omdat de prestatie bij deze wedstrijd helemaal niet meer gemeten kan worden. Mijn Pappie klinkt niet eens meer na, ofschoon zijn beste bladzijde gisteren pas weer op mijn mededelingenbord is vastgespijkerd, en wel die zijde waarmee hij altijd heeft gesproken. Nou ja, meestal was hij toch al rustig. Wat ons betreft, Mamma en mij, ook wij worden nu eindelijk door hem met rust gelaten. Laten we eens kijken. Ik kijk mijn moeder dus vragend aan, omdat ik ondanks al die woede in mijn werk toch geen weerklank meer vind, hoezo? Omdat we zolang rustig zijn geweest, hebben we tenslotte ook een beetje beweging verdiend, zegt ze. Waarom ben jij zo'n veeleisend meisje? Waarom kijk je met zo'n verwachtingsvolle blik naar het leven? En ondertussen vergeet je het belangrijkste, de mensen plezier bezorgen!

Die stapel vijandige doden die daarbuiten ergens liggen, stoort me vanaf nu niet meer. Nee, trouwens ik voer tegen niemand meer oorlog, behalve natuurlijk tegen Mamma. Dat heb ik zojuist onherroepelijk besloten. Zij is een rode lap in mijn hand. De Wienfluß, daar beneden, nee, van hieruit zie je hem jammer genoeg niet, zal behaaglijk in zijn nieuwe zachte bed gaan liggen, daar sta ik persoonlijk garant voor, nu heb ik eindelijk tijd hem grondig te bestuderen, nadat ik eerst een halve kilometer heb moeten lopen. Alleen wanneer iemand me van mijn elegante kleding zou beroven, dan valt er met mij niet te spotten! De rivier zal, wat mij betreft, met de handen op haar heupen, in het haar passende tempo aan gewicht verliezen in haar weegschaal die aan mijn kant al de bodem heeft bereikt, dieper gaat het nu echt niet meer. Alle anderen zijn voorgoed te licht bevonden. Bijna uitgestorven oeverplanten zullen, uit de reserve van de natuur gereactiveerd en perfect gestyled, haar slaappleaats bevolken, ik zal dat zondag eens gaan bekijken. O jee, die zijn nog niet eens met het ziekbed voor de rivier begonnen! Het huis van de gesneuvelde krijgers is daarentegen wel al helemaal ingericht, het tijdschrift «Natuurlijk mooier zijn», ach nee, ik bedoel natuurlijk «mooier natuurlijk zijn», maakt er een reportage over die maar weinig mensen gelezen zullen hebben. Nou, ik zal hem natuurlijk wel lezen, ik heb smaak en haat rivaales die ook smaak hebben. Vrouwen heb je helaas overal. Het is verschrikkelijk dat ik niet de enige ben.